

# UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.  
Vse leto velja . . . 8 K  
pol leta . . . 4 „  
četrt leta . . . 2 „  
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h  
„ „ „ dvakrat . . . 12 „  
„ „ „ trikrat . . . 10 „  
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.  
Oznaniila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

## V Gorico!

Zopet se je približal praznik učiteljstva, ki je združeno v „Zavezi avstr. jugoslov. učiteljskih društev“. Letos gremo v Gorico, kjer nas tamošnji rojaki, tovariši in tovarišice pričakujejo z odprtimi rokami, z ljubečimi srci. Pripravljali odbor je neumorno na delu, da nam bo v onih dneh prijetno bivanje v solnčni Gorici.

Letošnja glavna skupščina „Zaveze“ obeta biti prav zanimiva. Vodstvo „Zaveze“ je skrbelo, da bomo razpravljali o vprašanjih, ki so v sedanjih hudih in viharjih časih za učiteljstvo aktualnega pomena.

V sedanjih hudih in viharjih časih! Da! Še nikoli ni besneči srd naših sovražnikov udarjal s tako vehemenco, s toliko brezobzirnostjo, [pa tudi s toliko predrznostjo in oholostjo ob naše vrste, hoteč jih razbiti in oslabašati našo moč. To besnenje gotovih ljudi in časopisov proti učiteljstvu je edino svoje vrste v vsi naši kulturni zgodovini. Poznejši rodovi se bodo z začudenjem izpraševali, kako je bilo v današnjem prosvetljenem veku mogoče, da so najhujši udarci rodov bratov in tovarišev padali na najzvestejše in najpožrtvovalnejše delavce na kulturnem polju, hoteč jih spraviti ne samo ob čast in ugled, ampak celo ob kruh!

Zanimivo bo letošnje glavno zborovanje tudi zategadelj, ker bo pokazalo, kako možato, kako jeklenoznačajno je naše učiteljstvo, ki ustvarja samosvojo organizacijo. Začrtalo si je svojo pot, ki ga vodi naravnost do smotrov. Ne

lepe besede, pa tudi ne grožnje in ne sirovo preganjanje, ne uničevanje učiteljskih eksistenc — nič ne premakne v „Zavezi“ združenega učiteljstva s te poti, ki jo je spoznalo za pravo. Naj buči vihar okrog nas, naj pade še toliko eksistenc v globoko žrelo krščanske ljubezni, naj zapuste omahljivci in plašljivci naše vrste — mi gremo naprej v nadi, da se prejalislej uresničijo naši nazori, naše ideje, da tudi po naši zemlji zasije solnce svobode in zatemni krvavi blesk tiranstva in reakcije! Nasilno in sirovo početje naših nasprotnikov nam je že samo porok, da se bodo končali in ubili prej, nego se nam zdi.

Vsak zaveden učitelj in vsaka zavedna učiteljica v Gorico! Odpadniki in izdajice naj gredo, kamor hočejo!

Spoznajmo se, združimo se, ljubimo se! Zatorej: Na veselo snidenje v Gorici!

## Podirajoča se stavba,\*)

Spoštovanje gine, ker oni, ki najbolj potrebujejo spoštovanja za svoj stan, si najmanj prizadevajo, da bi ga zaslužili.

Wagner.

Gotovo ni bolj neprijetnega trenutka v življenju človeka, kakor je oni mračni dan, ki prinese prvo razočaranje ter odkrije oči, da spoznamo in razvidimo: oni, ki so veliki in dostojni, oni, ki vodijo in vladajo narod, so sami polni napak in pomot ter niti sami sebi niso mogli ohraniti primerne spoštovanja.

V odgoji mladine pa ga tudi ni groznejšega trenutka kakor je ta, ki odvzame mladini spoštovanje do učitelja, odgojevalca in

\*) Priporočamo „Slovenec“, naj ponatisne ta članek! Uredn.

voditeljev, zakaj tedaj se nam v resnici dozdeva, da je naše delo podobno podirajoči se stavbi, ki brez temelja in krepke podlage ne more dolgo obstati.

Gorje! Ljudje se sicer pritožujejo naokrog, da spoštovanje gine, veljava se manjša, da zaslužene časti ni moči opaziti več, zakaj sedaj se svet kot preziralec in cinik roga vsemu, kar je čednostnega ter prezira zasluge teh ali onih posameznikov. Gorje, ponavljajo ljudje, da sedaj niti veljava in niti delo učiteljev niti žrtve in ljubezen staršev ne dobe zasluženega priznanja in spoštovanja, zakaj tudi otroci so prišli vse prežgodaj do razočaranja ter le prekmalu spoznajo človeške hibe.

Podira se orjaška stavba! Težavno je dobro vzgojevati otroke in zbujati plemenita čuvstva v prsih, ako za to ni močne in vztrajne podlage, časti in spoštovanja do tega vsega, kar je vzvišeno in plemenito, do onih, ki vodijo druge v življenju in jih uče živeti! Ni pa gotovo bolj zoprnega trenutka v življenju nego je oni, ko se maska odkrije ter nam gola istinitost, polna napak in krhkosti, stopi pred oči! . . .

Kdo izmed nas že ni začutil bridkih solz pod trepalnico takrat, ko se je prepirčal, da oni, ki so veliki in učeni, niso brez greha in napak?! Komu izmed nas se niso trgale nekake strune v prsih takrat, ko nam je izkušnja dejala, da so bili oni, ki smo jih spoštovali, polni napak, in oni, ki smo jih ljubili, so imeli madeže na jasnih čelih? . . .

„Istinitost čaka na vsakem klinu življenja,“ pravi Slovacki, „toda mi — odgojevalci, varuhi, učitelji in voditelji — se moramo neprestano brigati za to, da s svojim življenjem ne kazimo vere mladih duš ter s svojimi deli ne ovržemo raz sebe tega sijaja, ki nas z njim krasi ljubeča srca mladine.“

Preveč imamo sovražnikov — čuvati in braniti se moramo sami!

Mati mora prva čuvati nad seboj ter paziti malone na slehrno besedo in na slehrno dejanje, da pred očmi svojih otrok nikdar ne stoji v mraku napak in vsakdanjih krivd, ki omadežujejo njeno življenje, zakaj ona provzroča

otrokom veliko krivico, ako pade prvo trnje razočaranja nanje iz življenja matere.

Ali mar pa tudi oče ni dolžan skrbeti za to, da ostane v očeh otrok kot v odsevu čiste in neskaljene slave, da si nihče ne bi drznil vreči kamen v otrokove prsi ter zaklicati: „Tvoj oče je omadeževan!“

A učitelj, učiteljica, odgojevalec in oni, ki vodijo otroška srca tako za seboj kakor žrjavi, ki lete v skupni verigi, kakor solnčni svit meče zlate žarke na zemljo, ali mar ne čutijo, s kakšno močjo časti in spoštovanja jih obkoljujejo otroci in koliko zamorejo doprinesti na podlagi te časti?

Ali je kdo, ki bi lahko miselno dovolil, da zaradi lastne krivde pade s piedestala ter si da strgti z jasnih oči globoko spoštovanje?

Prvi trenutek zanosa in vsakdanje jeze že naredi iz idealov navadne ljudi, na kakršne naletimo povsod, že se spodkopuje stavba spoštovanja, otroci se že jamejo bati „zlega“ gosпода, ali „zle“ gospe, obenem pa izgube tudi čiščenje do onih, ki se niso vzdržali na stališču idealov.

Večkrat prevzame strah in bojazen sedanjo družbo, ko malone na slehrnem koraku naleti na drzno oholost, oster cinizem, brutalno nevero ter vidi, kako nihče ne zna ohraniti v srečnem primerne spoštovanja do najbližjih, najdražjih — do učiteljev!

Ali pa ne pomislijo vsi ti, najvišji, najbolj dostojni in oni, ki imajo največ vpliva, da oni sami razsevajo prvo zrno dvoma, zakaj tudi oni niso prosti človeških napak, tudi oni ne dajejo drugim najboljših zgledov.

„To, kar odlikuje človeka, ne počiva na stoličku, ne v imetju, ne v uradu, ki ga zavzema, marveč v njem samem,“ pravi pisatelj „Preprostosti v življenju“. Mogoče je stati na jako visoki stopnji, a biti obenem jako nizko. Mogoče je imeti jako veliko oblast, toda delovati samo v smeri, ki mu jo spodkopuje, mogoče je zahtevati dokaj za zasluge, toda zaslužiti si pri tem — jako malo.

jateljstvu? — Čemu? Venec nas je, nedoglednega konca venec sošolcev, znancev, prijateljev, starejših od tebe za samega Abrahama, ki plakajo ob tvoji gomili: „Zapustil si nas mnogo prerano, dragi!“ — Kaj naj še povem o tvojem življenju, ki je bilo tako čisto in lepo kot golobje? — Kranjec — zares Kranjec! so se čudili tovariši primorski na učiteljskem: nekoliko počasen, vedno na pravem mestu, postrežljiv, dobrodušen, šaljiv, nikdar brez pipe ali vržinke, dober pevec in družabnik, izvrsten vzgojitelj, skrben sin in brat, ki je iskreno ljubil svojo domovino.

Čemu ta panegirik?

Dež je prekinil silno sušo. Nebo se je odprlo in poslalo hladilne moči žejni zemlji. Vse je oživel na novo. Kmetiču se je dvignilo srce, vrtnarju oživele strte nade, hribi so ozeleneli in doline: življenje se nam je vrnilo v naravo.

Tudi tebi se je vrnilo, a v izboljšani, v izpopoljeni posodi. Strl si življenja — trpljenja vezi, strl posodo telesa, ki ti je dolga leta provzročala samo boli. Sedaj zreš neoviran

## LISTEK.

### † Ljudevit Kranjec.

Prijateljstvo v spomin.

Zbogom, anima pia!

Ti nisi imel sovražnika na božjem svetu — med ljudmi, najmanj med tovariši. Najhujši sovražnik ti je bilo lastno telo, čigar mučenik si bil dolga leta in te je slednjič zmoglo. Padel je hrast, ki se nam je zdel v boljših letih neomajan.

Kje naj začnem, spomini!

Ko sem o kresu letos melanholično stopal po bolniškem parku v Ljubljani in se domislil i tebe in tvojega dopusta, sem se bridko nasmešnil: Hm, revmatizem! Treba, da bi se šla par tednov v Toplice zopet prekurovat v „Karlsbad“. O sebi sem pa dejal: Kmalu pomoci pero dobrotna roka in napiše v „Tovarišu“ nekrolog meni, ki nimam revmatizma in niti poštenega dopusta.

Usoda je ukrenila svojeglavno: moja sicer

šibka, a žilava narava, blaga pomoč gg. zdravnikov — prijateljstvo učiteljstva — in napredek medicine je spravil mene izpod Aeskulapovega okrilja, a ti, Ljudevite, si prihitel iskat pomoči k njegovim služabnikom in — ne našel . . .

Često naju je nehoti združila usoda. Oba sva kmalu prestopila prag učiteljskega v Koprnu. Stanovala vedno blizu skupaj, vasačala — o večeri mladostnih dni! — drug pri drugem, da ne zabim nikoli. Ti si prej obiskoval zgledno šolo v Idriji, potem realno in par letnikov pripravnice v Ljubljani. Od tam te je vabila sreča v obližje vedno ljubljenskih Kosez, rojstne vasi pri Ilirski Bistrici. Ti moj Bog! Okusil si grenki kruh podučiteljski, organizatorski, ga popustil in krenil popolnit študije na pripravnico.

Vseh vzorov poln si dobil prvo in zadnjo službo — na Lozicah. v tistem prijaznem kotu vipavske doline, ki bi bil vreden najbolj romantičnega opisa izmed slovenskih krajev, ko bi ne razgrajala po njem tista strahovita burja. O Lozice, o starina, vzor rodoljuba in iskren

prijatelj Ljudevitov, Tone Žvanut, mi smo ostali, Kranjca našega ni več! Prijatelj podnaroški, ali presteješ, kolikokrat sva se krepčala samo midva pod gostoljubno streho ložiške šole, kako nepriljubljeno je tekel pogovor, kako so bežale ure in prihela noč, da nisva vedela kdaj. On, naš gostitelj, naš prijatelj, ki je znal in umel uglasiti med nami marsikako nasprotje, počiva pri sv. Križu! — Konservativen sicer po vnanosti je imel v prsih napredno srce, podpiral napredne liste, volil, kakor mu je velelo srce, in zastopal napredno idejo moško, odločno, prepričevalno. Zato je bil užaljen, če sem trdil časih, da diši njegov šol. okoliš po — cerkvenem kadilu.

„Nisem jaz kriv, verjemi.“

Zares so se premenile politične razmere v njegovi novi domovini ali njega niso premenile; ostal je neomajan, zvest nazorom svoje mladosti, zvestejši kot malokdo nas obupnežev.

Ali naj hvalim tvoje uspehe v šoli? — Ni treba. Nebroj pohvalnih dekretov priča dovolj glasno. Ali naj pojem slavo tvojemu pri-

Vsi pravijo, da je zgodovina učiteljica življenja, ker daje zglede onih ljudi, ki so si zaslužili, da o njih piše zgodovina. Pomisliti pa vendar moramo, da tudi življenje slehernega izmed nas sodi v zgodovino vseh onih, ki živijo z nami, v dotiki, na katere vplivamo, ki jih sprojavamo ali jih vodimo. Torej mora biti to življenje odlična šola zgledov in nobenemu izmed nas, najsi bi stal še na najnižji stopnji, ni dovoljeno živeti tako, da bi omadeževal človeško veljavo, poniževal stališče očeta, matere učitelja in državljana.

Podira se stavba splošnega spoštovanja in časti, zakaj posamezniki sami razdirajo stene ter jemljejo proč opeko eno za drugo.

Ako torej duhovnik seje dvom in nevero s svojim življenjem, pa je to nekaka posledica slabega življenja, pridelek setve slabega zrna, ki je padlo na dušo posameznika ter slično žveplenemu ognju požgalo v nji čast in vero v vrlino ljudi, a potem, že nekako sredi razvalin, dopustilo dvomu in cinizmu, da se je razkošatil.

Pogostoma pravijo:

„Sedaj vzgoja ne prinaša dobrega sadu, učitelji ne znajo vcepiti spoštovanja do vsega tega, kar je plemenito, kar je istina življenja.“

Ali pa mar ne povejo pogostoma oni sami, da so upravičeni bili prve sejalci nevere, ker so z grenkim pelinom razčaranja napajali mlade prsionih, ki bi imeli iti na težavno in dolgotrajno setev?

Najbolj napačno je mnenje, da je mogoče otroke vzgojiti v čustvu, polnem časti in spoštovanja, pri tem pa samemu biti brez vere v človeško plemenitost in brez ljubezni do človeških dejanj, ki bi imela donašati dobro. Podira se stavba zaraditega, ker so žesami razvalina.

Vse eno je, kakšno je naše stališče, bodisi društveno, narodno, rodovinsko, ali smo že matere, sestre, očetje, možje, učitelji, duhovniki, učeni pisatelji; slehri izmed nas mora biti vreden spoštovanja in časti, in tedaj nas bodo spoštovali celo oni, ki nemara sami sebi niso zmožni ohraniti spoštovanja.

Zahtevamo in želimo neprestano, naj bi bil učitelj nekaj pravzora poštenega človeka, naj bi slično plamenici gorel od ognja navdušenosti in ljubezni; toda sami se pobrinemo na vso moč, da na tega učitelja nasujemo razčarovanje, da mu zlomimo to močno vero, da oni, ki stoje višje, bi imeli biti v resnici še večji!

Nahajajo se nekatere rastline, ki zahtevajo skrbnejšega negovanja in oskrbovanja. Dobe se nekatere cvetice, ki jim nikdar ne more škodovati ne mraz niti veter. Isto takšni so tudi marsikatero stališče in marsikateri opravki, ki ne smejo biti pohabljeni z lahkomisljenim obsojevanjem ali zlobno satiro, zakaj takrat trpi zaraditega dokaj duš, in rana pohabljenec se šele bolj poglobuje.

Pred otroci, pred preprostimi ljudmi torej ne smemo nikdar kritikovati javno učiteljskega ali roditeljskega delovanja. To je preveč nevarno ter slično igri z ostrino meča, ker se potem podere v duši vse preveč posameznostij, od onih stebrov, ki bi morali stati in nositi obok stavbe.

Zgodovina je učiteljica človeštva, naše društveno življenje pa mora biti učitelj, zgled in pravzor za mlajše pokoljenje.

večno Resnico, ki sva o nji govorila pred leti na topliskem pokopališču na Dolenjskem. Zato ni več suše, ni prevare, ni premembe v novi domovini.

Navzlic slabemu vremenu se je zbralo nekaj tovarišev pred bolnico, ki so ti zapeli v slovo. Verjemi, da bi bili — pravočasno obveščeni — prihiteli v velikem številu sporočiti ti poslednje pozdrave.

Tvoji otročiči so odkraja vsi tvoji učenci; ti gotovo ne zabijejo svojega preljubljenega učitelja nikdar. Seme, ki si ga ti sejal, ni bilo samo — pro forma — odlikovano s pohvalnimi listi, to seme je vzklilo in rodilo sad, ki kaže uspeh svojega mojstra. Vzgojil si si malone poldrugi rod v 24 letih. Kdo od nas je ostal od začetka pa toliko let na enem mestu.

Zdele se mi je, da poje na Golovcu ptica pesem žalujko, pa so trdili ljudje: motiš se! Priroda se veseli prerodenja. Menil sem, da se vije vrsta pogrebcev proti sv. Križu, a jaz sam v krsti s črnim križem pomagam peti: Miserere v dolgi črni vrsti neznanih tovarišev

Ni ga bolj otožnega trenutka v življenju otroka nego je oni, ki razdira vero ter z razočaranjem slično s požarjem požiga čast in spoštovanje do starejših. Rešimo svoj jutrišnji dan, da ne zaseje puščobe cinizma v mlada srca!

Podirajočo se stavbo vzajemnega spoštovanja ljudi za ljudi pa je treba rešiti, preden se popolnoma ne razpade v razvaline!

—kl—

**Opozorjamo stare dolžnike, naj resno prično plačevati. Kdor ne poravnava naročnine za tekoče leto in vsega starega dolga do 30. novembra t. l., temu se ustavi list takoj, dolg pa se primernim potem izterja.**

## Krauzejeva osnova pedagogike.

Črtice. Priredil Janko Polák.

Lansko leto sem se bavil mnogo s Krauzejevo osnovo pedagogike. Ker sem uverjen, da bo zanimala ta sosebno učiteljstvo, zaraditega sem mu jo priredil v obliki kratkih črtic. Te nudijo na malem prostoru to, česar je raztresenega v obilici modroslovnih in pedagoških del. Marsikdo bi se rad o osnovi pedagogike poučil natanko, a mu nedostaja v to časa, potrpežljivosti in del. In tem sem nameril sledeče črtice.

### I.

V vesolnosti razločujemo nasebne in nanosne bitnosti. Nasebna bitnost je ona bitnost, iz katere so izšle vse nanosne bitnosti. Te hrepene neprestano, povrniti se v nasebno bitnost.

Iz čutno nam nedoumne bistvenosti nasebne bitnosti izvira čutno nam nedoumni nanosni bistveni svet in pa čutno nam doumni snovni svet. Snov je čutno nam doumna, vidna oblika bistvenosti nasebne bitnosti splošno in pa bistvenosti nesnosnih bitnosti posebe. V zvezi snovi z bistvom tiči življenje snovi. In to tako z ozirom na snovnost celokupne bitnosti, kakor tudi z ozirom na snovnost posameznih bitnosti.

Bistvena bitnost ni vezana neločljivo na snovno bitnost. Saj kakor ji ni treba prevzeti vidne oblike, prav tako je ločljiva tudi njena zveza. In to ločitev imenujemo smrt snovne bitnosti. Z njo se povrne snovno posamezna bitnost v snovno celokupno bitnost. Povrnitev v bistvenost pa bi značila za snovno celokupno bitnost izgubo čutne doumnosti.

V enoti bistvenosti celokupne bitnosti in bistvenosti posameznih bitnosti tiči vzrok hrepenenja teh po prvi. V nanosni samostojnosti bistvenosti posameznih bitnosti pa tiči vzrok hrepenenja, tvoriti enoto zase. V snovnem svetu se pojavlja to hrepenenje potom privlačnosti, ki se kaže v najrazličnejših oblikah.

### II.

Človeška duša je nanosno bistvena bitnost. Ona je del nasebne bitnosti. Njeno hrepenenje po združitvi z nasebno bitnostjo se javlja na dva načina. Prvi način se javlja v celokupnosti človeških duš, drugi pa se javlja v posameznosti človeške duše. V prvem načinu tiči zahteva po tvorjenju enote z nasebno bitnostjo, v drugem pa tiči hrepenenje dospeti do enote, ki si jo je ustvarila duševna zavednost.

pevec. Zasanjal sem, da so mi neznanzi sovravniki izpodbili noge in me priklenili tukaj pod Krim, da od daleč gledam, kako pada veja za vejo od debela nekdanjih junakov stare korenine. Fetic, Kranjec . . . Kdo pride zdaj? — Stran, črne misli! — Ljudevit naš predragi, nepozabni, Ti si dosegel boljše življenje. Na snidenje!

Ave, anima pia! Ivo Trošt.

\* \* \*

Prejeli smo še ta nekrolog:

V zgornji vipavski dolini ob znožju sivega Nanosa stoji prijazna vas Lozice.

Tu stoji ob stari državni cesti lični „veri in omiki“ posvečen dom, v katerem je prav vzorno živel od l. 1884. učitelj Ljudevit Kranjec, blag in plemenit mož.

Dne 14. avgusta 1908 popoldne ob 5. uri je umrl v bolnici v Ljubljani, kjer si je iskal zdravja od 11. julija 1908.

V najlepši moški dobi je zapustil tedaj svojo iskreno ljubečo soprogo, svoje sorodnike, svoje tovariše in prijatelje ter šolsko mladino, ki jo je ljubil čez vse.

Človeško telo je snovno vidna oblika bistvenosti človeške duše. Kakor je nasebna bitnost nezavisna od svetovne snovne bitnosti, prav tako nezavisna je človeška duša od človeškega telesa. Res je, da sprejema ona potom telesa vednost o snovnem svetu in s to tudi pripomočke za svoj razvoj, res je pa tudi, da vpliva ona zaradi svojega razvoja potom telesa na snovni svet.

Človeška duša v svojem početku ni osebnost. Osebnost postane ona šele s pomočje telesa. To jo pretvori v spoznavajočo, mislečo, čutečo in hotečo osebnost.

Ker je človeško telo vidna oblika duše, zaraditega vplivata drug na drugega. Vpliv telesa na dušo se javlja v zavednosti duše v snovnem svetu, vpliv duše na telo pa se javlja v delovanju telesa, provzročena zaradi duševne zavednosti. Vprašanje, kje je sedež človeške duše, je torej brezpomembno. Duša je bistvena bitnost. Ona ne zavzame prostora kot takega. Telo je podoba vse duše. In vsa duša je v vsem telesu. Delovanje duše pa se javlja samo v najbolj razvitih delih telesa. In to so živci in možgani. Tu se srečavata neprestano telesni in duševni vpliv.

Ker je duševni vpliv zavisen predvsem od telesnega vpliva, zaraditega moramo proučiti najprej telesne pojave. O teh pa govori organsko prirodznanstvo.

### III.

Organsko prirodznanstvo pa nam pove, da živi človeško telo rastlinsko in živalsko življenje. Prvo se javlja v hranitvi in množitvi, drugo pa se kaže v čutenju in delovanju.

Čutenje se budi po čutih.

Delovanje vsakega čuta ima trojno pot. Prva se imenuje fizikalna, druga organska in tretja duševna. Fizikalna pot zbudi čut v čutnem živcu, organska ga pošlje po čutnem živcu do možganov in duševna porodi zavest v možganih. Pri zbujuju čutenja pride takorekoč v poštev samo eno središče živcev in to so možgani. Pri zbujuju delovanja pa pridejo v poštev štiri središča živcev, ki tvorijo vsako zase posebno delovanje.

Krvni obtok in prebavljanje sta dve delovanji, ki sta od duševne volje povsem nezavisni. Provzročajo ju prsne in trebušne pletenine. Te pletenine sestojijo iz živčnih vozlov, ki so zvezani med seboj po živčnih nitkah. Tem nasprotno so delovanja, ki so zavisna od duševne volje. Prvo tako delovanje je delovanje pljuč. Ono je od duševne volje prav malo zavisno in je z delovanjem krvnega obtoka in prebavljanja v najožjem sorodstvu. V spanju se tega delovanja niti ne zavedamo. Temu nasprotno so pa zopet delovanja, ki so od duševne volje vsekdar in povsem zavisna. Teh se zavedamo vsekdar. Ona se vrše kakor čutenje po treh potih, in sicer ravno po istih treh potih. Samo izvora sta različna. Pri zbujuju čutenja je izvor snovni svet, pri zbujuju delovanja pa je izvor duševna volja.

Da je to mogoče in res, sem cmenil že proti koncu druge črtice. Tam sem rekel, da je človeško telo vidna oblika človeške duše in da zaraditega vplivata drug na drugega.

Pri zavednem delovanju razločujemo dve vrsti delovanja. Prva vrsta se imenuje preudarjajoča, druga pa se imenuje nepreudarjajoča. Dokler delovanje ne dobi neke mehanične spretnosti, je delovanje preudarjajoče. Ta vrsta delovanja se kaže ob početku pouka. Ko dobi delovanje potom mnogokratne obnovitve

nekako mehanično spretnost, pa ni več preudarjajoče. Ta vrsta delovanja pa se kaže ob koncu pouka.

Vzemimo n. pr. pisanje. Kako nespretni smo izpočetka! Stokrat preudarimo, preden zapišemo enkrat! Ko smo pa zadobili potom mnogokratne obnovitve nekako mehanično spretnost, pa lahko pišemo venomer naprej, ne da bi nam bilo treba preudarjati, kako bomo naredili to ali ono črto. In tudi pri drugih delovanjih je tako ali pa vsaj podobno.

Vplivanje živčevja na možgane se vrši najbrže potom tipanja. Saj ravno tip je razvit po vsem človeškem telesu. Toda kako zbudi to vplivanje občutke teže, toplote itd. in pa glasu, svetlobe itd., pa še ni povsem jasno. Povsem jasno še tudi ni delovanje mišic. Vemo, da se vrši delovanje mišic potom njih krčenja in integovanja, toda moči, ki jih krči in izteguje, ne poznamo. Mnenje, da je ta moč podobna elektriki ali da je celo elektrika sama, ni povsem neopravičeno.

Živčevje je jako dovzetno. Ta dovzetnost je podedljiva. Zaraditega se razume, da je dovzetnost različna. Pri nekaterih je jako, pri nekaterih samo srednje in pri nekaterih prav malo razvita.

In razvitek živčevne dovzetnosti je takozvana nadarjenost. (Dalje.)

## Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono nalokim, v pomoč le sebi podarim.

**Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.** registrirana zadruga s omejenim jamstvom.

Promet do konca avgusta: **K 141.548'30.**

**Naznanilo.** Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

## Esperanto.

Sedela sem v hladnici neke gostilnice, ki je zbudila sprva mojo pozornost le, ker je bila mikavna kot kak dvorec. Nikako čudo! Saj so Draždane, razen prekrasnih trgovinskih stavb, okrašene s samimi vilami, ki se nasmihaajo mimoidočemu občudovalcu tako vabljivo, kakor da caruje za onimi cvetičnimi balkoni res le pristna zadovoljnost, nekajena sreča in mamljiva poezija, o kateri je neprestano sanjaril sentimentalni Heyne. — Sedela sem v senčnici prestare lipe in se zamaknila v premišljanje: ni li jo vsadila baš žuljava roka polabskega Slovana, ko mi prizveni na uho nena-vadna govorica. Poslušam in ugibljem, da li je to francosčina, angleščina? Poslušam, da vlovim kak slovanski izraz! — Zaman! Zakaj dasi sem mislila vsak hipec, da sem že zasledila pravi jezik, mi je dokazoval zopetno vsak novi trenutek, kako se varam. No, ker sem ženska je moja radovednost opravičena! — „V kakšnem jeziku se razpravlja v mojem obližju?“ povprašam natakarja.

„Da so to esperantovci, madame, potrjuje znak, ki ga nosijo na prsih!“

Ozrem se okolo in opazim, da nosijo isti znak skoro izključno vsi gostje. Esperanto! Čula in čitala sem že o tem, ali mislila sem tudi, da zadobi zaradi nevtrajnosti in neuspeha

Dalje v prilogi.

skega leta. V tem času je šel večkrat v Ljubljano po zdravniški svet. Dne 14. julija 1908 je postala bolezen taka, da je bilo treba zopet operacije, ki jo je brez narkoze srečno prestal. Prve dni avgusta t. l. se misli povrniti na ljubljeno mo Lozice; prišla je ponj tudi njegova soproga. Hipoma se ga loti notranja bolezen na ledvicah, ki mu po jako mučnem bolehanju pretrga nit življenja.

Ljudevit Kranjec se je rodil dne 25. februarja 1859 v Kosezah pri Ilirski Bistrici. Njegovi starši niso bili imoviti, vendar so ga nekoliko šolali. Sam si je izbral učiteljski stan. Vstopil je na učiteljsko v Ljubljani, kjer je dovršil dva letnika z dobrim uspehom. Ker ga ni imel kdo podpirati, je moral leta 1881 študije ustaviti ter prevzeti službo pomožnega učitelja v Knežaku.

Ko mu čez leto dni zatem sedanji poslanec in profesor Spinčič zagotovi državno ustanovo v učiteljsku v Kopru, gre septembra 1882. tja nadaljevat študije. Koncem šolskega leta 1883/4. zadobi zrelostno in novembra 1887 pa sposobnostno izpričevalo.

Dragi pokojnik je v svojem življenju skozi več let prestajal grozne bolečine v desni nogi. Gnla mu je namreč kost v piščali. Že leta 1893. so mu zdravniki v deželni bolnici v Ljubljani izsekali kost, kolikor je je bilo bolne. Po srečni operaciji se mu noga takrat dobro ozdravi.

Hodil je malce težko, o posebnih bolečinah ni govoril. Še v zimskem času, ko se ga je lotil revmatizem, ko so mu prsti na rokah tako otekli, da niti pisati ni mogel, je prenašal vse velike bolečine potrpežljivo in se niti ni veliko pritožil svoji zvestovdani soprogi.

Prvi četrtlet pretečene pomladi, ko je bil prost ponavljalne šole, se odpelje v Vipavo k zdravniku po izpričevalo, da bi šel, kakor običajno — v Toplice pri Rudolfovem.

Med potjo se splaši konj, pokojnik pade z voza in se precej po glavi in po udih potolče.

Od tega časa ni bil več prav zdrav. Noga ga začne zopet hudo boleti ter otekati. Prositi je moral še maja meseca za dopust, ki ga je tudi dobil do konca pretečenega šol-